

17.8.2017

EOAK/1944/2016

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

POLIISIN MENETTELY KUVAAMISEN KIELTÄMISESSÄ

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan Helsingin poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä 15.5.2016 kantelijan kuvattua kamerapuhelimellaan poliisin toimintaa erään helsinkiläisen ravintolan edustalla.

Kantelijan mukaan hänen kantelunsa liitteenä olevassa valokuvassa esiintyvä poliisimies kielsi häntä kuvaamasta hänen ja poliisimiehen välistä keskustelua. Samalla poliisimies vaati kantelijaa poistamaan kameran muistista jo kuvatun materiaalin. Oltuaan yhteydessä päivystävään komisarioon poliisimies kielsi kantelijaa julkaisemasta kuvattua materiaalia missään. Poliisimies oli lisäksi todennut, että poliisilla on kantelijan tiedot jossakin rekisterissä siltä varalta, jotta he tietävät, kuka on julkaissut videomateriaalin.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin vanhempi konstaapeli A:n ja vanhempi konstaapeli B:n selvitykset ja Helsingin poliisilaitoksen lausunto. Kantelija antoi näihin vastineensa.

3 RATKAISU

3.1 Kuvaamisen kieltäminen

Saatu selvitys

Selvityksessään A ja B kertovat olleensa tapahtuma-aikaan työvuorossa samassa partiossa. Työvuoron aikana partio sai tehtävän mennä erääseen ravintolaan selvittämään epäiltyä pahoinpitelyä. Paikalla oli runsaasti ihmisiä ja ravintolan järjestyksenvalvojat olivat ottaneet kiinni useita henkilöitä, jotka olivat ravintolan ulkopuolella. Tilannetta selvitettyä epäillyn pahoinpitelyn asianomistaja tuli kertomaan partiolle tapahtumista. Samaan aikaan Mannerheimintien varressa noin 20 metrin päässä kantelija kuvasi tapahtumia rintaan kiinnitetyllä GoPro-tyyppisellä kameralla sekä kännykkäkameralla. Hetken päästä kantelija oli kuvaamassa noin viiden metrin päässä kohdistuen kuvaamisen asianomistajaan ja poliisipartioon. Asianomistajan kertoessa henkilötietojaan ja tapahtuman yksityiskohtia partio päätti kehottaa kantelijaa lopettamaan kuvaamisen, koska partio katsoi kuvaamisen rikkovan asianomistajan yksityisyydensuojaa.

Poliisilaitos katsoo lausunnossaan partiolla olleen poliisilakiin perustuva oikeus eristää alue poliisitoimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden ja ravintolasta pippurisumutteen takia poistumaan joutuneiden henkilöiden ja etenkin asianomistajan yksityisyyden suojaamiseksi. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan eristetty alue voidaan ilmaista muutoinkin kuin esimerkiksi nauhoin eli myös suusanallisella kiellolla.

Poliisilaitos katsoo, että poliisipartiolla on ollut oikeus yleisellä paikalla asianomistajan puhuttamistilanteen välittömässä läheisyydessä asianomistajan yksityisyyden suojaamiseksi käskeä kantelijaa lopettamaan asianomistajan kuvaaminen hänen siirryttyään lähietäisyydelle eristetylle alueella ja poistamaan sen materiaalin, jonka hän oli kuvannut asianomistajan yksityisyyttä loukaten.

Oikeusohjeita

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapautteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Poliisilain 2 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, poliisitutkinnan turvaamiseksi taikka onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamiseksi tai vaaraan joutuneen omaisuuden suojaamiseksi.

Poliisilain 1 luvun 11 §:n mukaan poliisimiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltuutta käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kielloja.

Rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan se, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa

- 1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka
- 2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukaten, on tuomittava salakatselusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 24 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan se, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa

- 1) keskustelua, puhetta tai yksityiselämästä aiheutuvaa muuta ääntä, jota ei ole tarkoitettu hänen tietoonsa ja joka tapahtuu tai syntyy kotirauhan suojaamassa paikassa, taikka
- 2) muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa salaa puhetta, jota ei ole tarkoitettu hänen eikä muunkaan ulkopuolisen tietoon, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan, on tuomittava salakuuntelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Kannanotto

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella tapahtumapaikkana on ollut ravintola edustalla sijaitseva katuun rajoittuva jalkakäytävä eikä kysymyksessä ole rikoslaisissa tarkoitettu kotirauhan tai julkisrauhan suojaama paikka.

Perustuslaissa turvattuun sananvapauteen voidaan katsoa sisältyvän oikeus hankkia, välittää, valmistaa, ilmaista, julkaista, levittää ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä. Sananvapaussäännöstä sovelletaan kaikenlaisiin käytössä oleviin viestintätekniisiin menetelmiin. (Hallberg ym., Perusoikeudet, 2011, s. 462).

Sananvapauden rajoitusten on perustuttava lakiin. Perustuslain sananvapaussäännöksessä tarkoitettujen ennakoesteiden kiellon piiriin kuuluvat paitsi viestien sisällön ennakkotarkastus myös sananvapauteen sisältyvien oikeuksien luvanvaraistaminen samoin kuin kaikki muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen (HE 309/1993 vp, s. 57).

Perustuslaissa taatun sananvapauden piiriin kuuluu myös valo- ja videokuvaaminen. Rajanveto luvattoman ja sallitun kuvaamisen välillä on vakiintuneesti katsottu tehdyn rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselusäännöksessä. Julkisrauhan suojaamassa paikassa oleskelevan henkilön kuvaaminen täyttää salakatselusäännöksen tunnusmerkistön, jos kuvaaminen tapahtuu oikeudettomasti ja kuvaamisen kohteen yksityisyyttä loukaten. Rikoslain 24 luvun 3 §:n perusteella julkisrauhan suojaamia alueita ovat virastot, liikehuoneistot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat taikka muut vastaavat huoneistot tai rakennukset tai sellaisten rakennuksen aidatut piha-alueet taikka kasarmialueet tai muut puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevat alueet, joilla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty.

Rikoslaisissa tarkoitettujen salakuuntelun tunnusmerkistöön kuuluvat muun muassa se, että puhe tai muu ääni syntyy tai tapahtuu kotirauhan suojaamassa paikassa ja tuon alueen ulkopuolella edellytyksenä on äänittämisen tapahtuminen salaa.

Paikan ja alueen eristämistä koskeva poliisilain 2 luvun 8 § vastaa aiemmin voimassa ollutta poliisilain 18 §:ää. Aiempaa poliisilakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 57/1994 vp) todettiin muun muassa: *"Poliisin toimenpiteiden luonne ja arkaluontoisiin seikkoihin kohdistuva tehtäväpiiri edellyttää monesti muulloinkin toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamista sivullisilta. Poliisin salassapitovelvollisuutta ei voida toteuttaa, ellei poliisimiehellä ole oikeutta poistaa sivullisia toimenpiteen suorittamispaikalta tai estää heiltä pääsyä sinne. Säännöksen eräs tarkoitus on turvata hienotunteisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen toteutuminen."*

Poliisilaitoksen mukaan poliisipartiolla on ollut oikeus kieltää kuvaaminen kantelijan siirryttyä lähietäisyydelle eristetyille alueelle.

Poliisimiesten antamassa selvityksessä ei ole mainittu, että kysymyksessä olisi ollut poliisilain tarkoittama alueen tai paikan eristäminen. Käytettävissä olevan aineiston perusteella eristämistä ei ole myöskään merkitty tai muulla tavoin ilmaistu paikalla tai lähistöllä olleille.

Katson tältä osin jääneen vähintäänkin epäselväksi, onko alue eristetty eikä tämä näytä olleen ainakaan kantelijan tiedossa.

Totean kuvaamisen kieltämisestä seuraavaa.

Yksityisyyden suojaaminen, johon selvityksissä on vedottu, toteutetaan kysymyksessä olevassa tilanteessa käsitykseni mukaan poliisilain mukaisella paikan ja alueen eristämällä. Poliisilla on eristämisen toteuttamiseksi oikeus poistaa eristetyllä alueella perusteettomasti oleskelevat ja tätä kautta estää myös kuvaaminen eristetyllä alueella. Sen sijaan oikeutusta kuvaamisen rajoittamiseen eristysalueen ulkopuolelta kohti eristysalueen sisällä olevia kohteita ei käsitykseni mukaan ole, kun kysymyksessä ei ole kotirauhan tai julkisrauhan suojaama paikka.

Toinen vaihtoehto yksityisyyden suojaamiseksi tällaisessa tapauksessa olisi käsitykseni mukaan suorittaa puhuttaminen esimerkiksi poliisiautossa tai muussa sellaisessa paikassa, johon ulkopuolisilla ei ole pääsyä.

Kuvaamisen kieltämiselle paikalla ei ole ollut lainmukaisia perusteita.

Vaikka saadun selvityksen perusteella kantelija käyttämä kamera on ollut myös ääntä tallentava, en ole erikseen arvioinut asiaa äänen tallentamisen kannalta, koska kuvaaminen ja mahdollinen äänen tallentaminen ei ole tapahtunut salaa.

3.2 Käsky poistaa tallentunut materiaali

Saadun selvityksen mukaan poliisipartio sai päivystävältä komisariolta ohjeen kertoa kantelijalle poistaa kuvaamansa materiaali, mihin tämä ei suostunut, mutta vakuutti, ettei aio julkaista materiaalia missään.

Poliisilaitoksen mukaan tilanteessa, jossa kantelijaa on kielletty kuvaamasta ääntäkin tallentavilla laitteilla pahoinpitelyrikoksen asianomistajan puhuttelua, kamerasta olisi tullut poistaa ainakin se osa materiaalista, minkä kantelija oli kuvannut aivan läheltä ja joka materiaali sisältyi poliisin antamaan kuvaamisen kieltöön.

Kuten edellä olen todennut, sananvapauteen kuuluvien ja kiellettyjen kuvaamisen sekä äänen kuuntelun rajanveto on tehty rikoslain 24 luvun 5 ja 6 §:ssä. Mikäli epäillään tällaisten rikosten tapahtuneen, on poliisin toimille rikoksella saadun aineiston suhteen oltava muun muassa esitutkintalain ja pakkokeinolain mukaiset perusteet ja esimerkiksi rikoksella saadun kuvamateriaalin menettämisseuraamus määrätään rikoslain 10 luvussa säädetyn menettelyn mukaisesti.

Tilanteessa ei ole ollut lakiin perustuvaa toimivaltaa määrätä poistamaan mahdollisesti tallentunutta aineistoa.

3.3 Kuvatun materiaalin julkaisemisen kieltäminen

Selvityksen mukaan poliisipartio painotti kantelijalle, ettei tämä saa julkaista materiaalia missään, koska partion käsityksen mukaan se todennäköisesti sisältää asianomistajan yksityisyyden suojaa loukkaavaa materiaalia.

Poliisilaitos ei näe ongelmallisena sitä, että poliisimiehet ovat saattaneet kantelijan tietoon, mitä seuraamuksia hänelle saattaa koitua, mikäli hän julkaisisi kuvaamansa materiaalin.

Saadun selvityksen perusteella poliisimiehet eivät ole kieltäneet materiaalin julkaisemista – mihin heillä ei tosiasiallisesti olisi toimivaltaakaan – vaan kysymys on ollut lähinnä informaatiosta mahdollisen yksityiselämän loukkaamisen osalta. Asia ei anna aihetta toimenpiteisiin.

3.4 Kantelijan henkilötietojen tallentaminen rekisteriin

Saadun selvityksen mukaan kantelijan tiedot on talletettu hätäkeskustietojärjestelmään, koska puhuttelun yhteydessä hänen henkilötietojaan oli tiedusteltu.

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain 17 §:n mukaan hätäkeskustietojärjestelmään saa kerätä ja tallettaa hätäkeskuslaitoksen tehtävien kannalta tarpeellisia tietoja. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan sallittua on tallettaa ilmoitukseen, tehtävään tai toimenpiteeseen liittyvän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kotipaikka, osoite ja puhelinnumero tai muu vastaava tieto, liityntä

asiaan ja kohteen yksilöintitiedot sijainti- tai paikkatietoineen sekä ilmoitinlaitteiden kohdetiedot sijainti- tai paikkatietoineen.

Asia ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1 ja 3.2 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä vanhempi konstaapeli A:n ja vanhempi konstaapeli B:n tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni heille.